

MEMET BAYDUR

Uygarlığın Arka Kapısı Civilization's Back Door

33

Memet Baydur
Oyun yazarı,
Ankara'da
oturuyor,
Türkiye
doğumlu.
Playwright, lives in
Ankara,
born in Turkey.

Yirminci yüzyıl da bitmek üzere. Sanırım insanlık değerleri açısından fazla olumlu bir zaman dilimi değildi bu. Zaman diliminin olumlusu olumsuz olmaz, getirip götürdüğüyle zamanı yargılayamazsın mı diyorsunuz? Bilemem onu. Ben, yirminci yüzyılın, üç beş yüzyıl gibi kısa bir süre sonra, birtakım akli başında kişiler tarafından bir aptallık ve ölüm yüzyılı olarak etiketleneceğini düşünüyorum. İnsanlık gelişebildiği kadar gelişti ve bir yangın yeri yarattı dünyamızda. Ölüm ile para, ikiyüzlülük ile paranoya, silah ile uyuşturucu, yalan ile çıkar ilişkileri, umursamazlık ile saygısızlık bir yok oluşun horasını tepiyorlar elele, kir pas içinde. Korkusuz ve saygısız insanların ellerindeki kanlı bıçağa bakarak pis pis sırttıkları bir yüzyıl oldu yirminci yüzyıl. Kanlı bıçak diyorum ya siz onu kanlı bir telefon ya da kanlı kararların altına düşünmeden imzayı basan bir kalem olarak da algılayabilirsiniz.

Yirminci yüzyılı bırakıp, birinci yüzyıla bakalım biraz. Oralara da dokuzyüzlü telefonlarla ulaşamayacağımıza göre, bir kitabın kapağını aralayıp yirmiyüzyıl önce Seneca'nın yazdıklarını okumamız gerekecek. Şöyle yazmış adam: "Bizler aklımızı iyice yitirdik. Yalnızca bireyler değil, milletler de. Cinayeti, insan öldürmeyi kanunlarla yasaklıyoruz. Savaşı, toplu öldürmeyi, katliamı alkışlıyor. Vahşetimizin ve açgözlülüğümüzün sınırı yok. Suçlar, bireyler tarafından işleniyorsa daha az zarar verirler. Oysa insafsız ve vahşi bir uygulamanın sürdürülmesi, her gün senato ve meclisin onaylamasıyla hayata geçiriliyorsa ve devletin memurları sade vatandaşa yasaklanmış işleri yapmaya zorlanıyorsa ipin ucu kaçmış demektir. Bir kişinin edeceği bir halt, ölüm cezasıyla engellenmeye çalışılırken, aynı haltı yiyen üniformalı askerleri alkışlıyoruz. Hayvanların en

The twentieth century is about to close. I don't think it's been a very propitious period of time, at least as far as mankind is concerned. Do you counter that time should not be classified with either positive or negative terms, but rather by a determination of what that particular period has either brought to or taken away from man? I'm not so sure. I do think, though, that in the relatively near future of the next two to three hundred years those people who have their wits about them will label the twentieth century an era of stupidity and death. Mankind progressed as far as he could progress, and then turned our world into an inferno. Death and money, deceitfulness and paranoia, weapons and drugs, lies and exploitation, apathy and contempt, amidst all their filth, celebrate this obliteration hand-in-hand. This is the twentieth century, the century in which the fearless and the indecent obscenely smirk at the bloody knives they hold in their hands. I say "bloody knife," but you may also take this to mean a bloody telephone or a pen used without blinking an eye to sign a bloody decision. Let's leave the twentieth century and take a look back at the first century. Seeing that we can't get there by dialing a 900 number, we'll have to open the covers of a book and read what Seneca had to say two thousand years ago. Here are his words:

"We have completely lost our minds, not only as individuals but as nations as well. We pass laws forbidding murder, forbidding the killing of a human being. And then we applaud wars, mass killing, massacre. There is no limit to our violence and our greed. If these crimes are committed by an individual they actually cause less damage. On the other hand, control is lost entirely if, by the vote of the senate and the parliament, a ruthless and savage procedure is put into application, and if civil servants are enjoined to engage in activities forbidden the ordinary citizen. While we try to deter the wrongdoings of one individual through the imposition of the death penalty, we applaud these same wrongdoings if they are committed by those dressed in military uniforms. While other animals live together in peace and harmony, it is utterly shameful that the human being,

MEMET BAYDUR

nazik, en ince ruhlu olanı İnsan, öbür hayvanlar barış içinde yaşarken, savaş yoluyla kan akıtarak zafere ulaşmaktan utanç duymuyor.”

Seneca, yirmi yüzyıl önce, birinci yüzyılda böyle yazmış.

Uygarlık dediğimiz olgunun, Seneca'nın dilinde söylendiği zaman Sivil heceleriyle başlaması elbette küçük bir rastlantı değildir. Yirminci yüzyıl insanları öldürmek için çok uğraştı, bu işe çok zaman ayırdı. Başkalarını öldürmek için çok uğraştı, bunun doğal sonucu olarak kendini yok etmek için çok uğraştı. Bazen bu uğraşta kendini aştığı oldu, intihar etmek için aldığı zehir fazla geldi, kustu ve kurtuldu. 1945'ten beri kullanılmıyor Atom bombası. Ne güzel di mi? Oysa 1945'ten bu yana seyir ettiğimiz ya da katıldığımız savaşlarda ölen insan sayısı, birinci yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar bütün zamanların ölü sayısını defalarca katlıyor. Son elli yıl içinde hayata karşı hep ve duraksamadan ölüm kartını kullanmışız. Hiroşima'ya atılan bombanın bir milyon misli büyüklüğünde bir silahlığın üstünde yaşıyoruz. Adına Dünya dediğimiz bu zavallı depo!

Peki umut yok mu?

Nazım Hikmet, Umutsuz Yaşanmıyor derken haklıydı. Umutsuz yaşanmıyor. Anımsamadan da yaşanmadığı gibi. Umut ve anımsamaksa, bir şeylerden sorumlu hissetmek gibi, artık pek önemsenmeyen insani bir titreşimi getiriyor masaya. Kendilerini olup biten her şeyden sorumlu hisseden insanlar... belki yirmibirinci yüzyılın nasıl geçeceğini onlar belirleyecek. Gördüğümüz gibi, umutsuz yaşanmıyor.

Bir İspanyol tarihçi, Avrupa nerede biter sorusunu, şakayla karışık “Sokak kahvelerinin, kaldırım kahvelerinin bittiği yerde” diye yanıtlamıştı. Çocuk parklarının, kitapçılarının, evlerinde kedi, köpek, kuş besleyen insanların, düşünce özgürlüğünün bittiği yerde de diyebilirdi. Polisin ve kaba gücün günlük hayata, askerinin ve gizli ittifakların yıllık hayata egemen olmadığı yerler de var dünyada. Uygarlık, günlük hayata ne kadar yansıyor o kadar

the gentlest, the most sensitive of all animals, should spill his fellow's blood in war.” Seneca wrote this twenty centuries ago, during the first century. It is certainly not a mere coincidence that that concept we term “civilization,” begins in Seneca's language with the root “civil.” The twentieth century has tried mightily to kill the civilian population; it has allocated a great deal of time to this very purpose. Its first purpose was to kill others, and as a natural consequence of this, worked hard to destroy itself as well. Sometimes this endeavor even got out of hand and the poison ingested for suicide was too much even for this century to swallow, so it was vomited out, and the suicide prevented. The atom bomb hasn't been used since 1945. Isn't that just great? Actually, since 1945, the number of people killed in all wars is many times greater than the total number of people killed in all other wars since the first century. For the past fifty years it has always been the Card of Death that we have pulled out of the deck. Today we are living on top of an armory which is even a million times more powerful than the bomb that was dropped on Hiroshima. The poor storage site is called “Earth.” So, isn't there any hope at all?

Nazım Hikmet was right when he said that man cannot live without hope. We can't live without hope. Just like we can't live without memory. Hope and memory. Just like feeling responsibility for something, it is that almost-forgotten humane impulse which is being placed on the table. People who feel responsible for everything that is happening to them, and around them....perhaps it will be those people who will determine just what will be the course of the twenty-first century. Just as we have seen, we cannot live without hope.

When asked where Europe ends, a Spanish historian replied in jest that it ends at the place where street cafes meet sidewalk cafes. He could have said that Europe ends where children's playgrounds, bookstores, people who keep dogs, cats, or birds in their homes, and where freedom of thought ends. There are places that exist in the world where police and brute force, where soldiers and secret forces do

MEMET BAYDUR

35

uygarlıktır gibi bir sonuç çıkıyor ortaya. Bu kapıdan bakınca ülkemizde vaziyet pek parlak değil. İnsanların diri diri yakıldığı, bazı cümleleri sarfederek kolayca linç edilebileceğiniz, ilkokullarda arapça duaların ders adı altında çocuklara ezberletildiği, herhangi bir konu üstüne, küfürleşmeden iki gün tartışmanın olanaksız olduğu, herkesin kendini haklı gördüğü, hoşgörülü, alçakgönüllü olmanın, parasal hırsları olmamanın enayilik addedildiği, sonunda suçlayanla suçlunun neredeyse birbirlerine müstahak olduğu bir toplum, giderek uygar olmak yollarından kendi ayaklarıyla uzaklaşan, o yolları açmaya çalışan insanların itilip kakıldığı, küçümsendiği bir toplum olma yolunda hızla ilerliyoruz. Öte yandan Uygarlık kavramıyla Avrupa'yı özdeş konumlara koymak gibi trajikomik bir yanılgıya düşenlerimiz de sayıca çoklar. Siyasi tutukluları ortaçağdan kalma tahta mengenelerle boğarak öldüren İspanya da Avrupa'ydı 1970'lerde. Kadınları, çocukları yakarak öldüren Almanya da Avrupa'dır 1990'larda. İngiliz polisi atları ve coplularıyla yürümüşü grevci maden işçilerinin üstüne 1980'lerde. Bunların hiçbirini yirminci yüzyılda uygar toplum manzaraları olarak algılayamayız. Uygarlığın buzlu camından bakarsak, İsviçre Avrupa'nın tam ortasında bence tipik bir vahşi toplum manzarasıyla oturmaktadır. Bu örnekler arttırılabilir.

Avrupa kavramıyla, uygarlık kavramını birbirinden ayıran dinci fanatiklere kadar gider bu yol. Oysa önemli olan şunu anlamaktır sanıyorum: Barbarlıkta birleşen toplumlar, uygarlıkta da birleşebiliyorlar. Bu, biraz da bu dünyada, her şeyin hepimize ait olduğunun bilincine varmakla gerçekleşiyor. Oysa ülkemiz ve hükümetlerimizin tarih boyunca başlıca politikası, bir dostumun dediği gibi, "bu toplumu dünyadan korumak gerekçesiyle, dünyadan ayırmak, soyutlamak olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti tarihi, bir izolasyon tarihidir." Uygar Avrupa'yı, barbarlığın da kaynağı olan Avrupa'dan ayırdetmemizi neredeyse imkânsız kılan bir siyasal tarihimiz var. Aynı dostumun dediği gibi, bizler kendi diktatörlerimizle yüzleşip hesaplaşmak

not maintain annual control of the population. The truth of the matter is that "civilization" is in direct proportion to the amount of civilized behavior reflected in everyday life. When looked at from this point of view, it can be seen that the situation in this country is not very bright indeed. We are moving rapidly in a direction towards an inferior society, towards a place where people are burned alive, where it is easy to be lynched for an uttered word, where children in primary schools are forced to memorize Arab prayers and this is called a "lesson," where it is impossible to have a dialogue over any one issue last more than two days before it turns into a swearing match, towards a place where everyone believes that he and only he is right, a place where a person who is tolerant and modest and not money crazed is dubbed a fool, towards a society in which the accuser and the accused are believed to deserve each other, where people are willing to take those paths leading away from civilization, and where those that are trying to open such paths are pushed and shoved out of the way. On the other hand, it's a tragicomedy that so many people believe that the notion of "European" is identical to the notion of "civilized." In the 1970's, the Spain which strangled its political prisoners with wooden clamps left over from the Middle Ages was a part of Europe. And the Germany of the 90's that burns women and children is a part of Europe. In the 1980's, English mounted police trampled striking miners with their horses and beat them back with their sticks. We cannot conceive of any of these events to be scenes of a civilized twentieth century. If we look through the frosted glass of civilization we can see that Switzerland is sitting square in the center of Europe with its typical landscape of savagery. Many more examples of this kind can be cited. The path goes as far as religious fanaticism which separates the notion of civilization from the notion of Europe. I think that the important issue to understand is that societies that are united by barbarism may also be united by civilization. This in part will come to pass if we are able to reach an understanding that everything in this world belongs to each and every one of us. On the

MEMET BAYDUR

36

yerine, onlarla özdeşleşen bir toplumun insanlarıyız. Uygarlık işte burada zorlaşıyor biraz.

Kendi memleketim için pek iyimser olmadığımı düşünüyorsanız, asfaltın ortasında kafasından vurulmuş bir adam gördüğümü söylerim. İki tavuk, kafasında açılan delikten beynini didikliyorlar adamın. 1990'larda Avrupa'nın ortasında çekildi bu fotoğraf. Bitkin, yorgun bir dünya sendeliyor yirmibirinci yüzyılın kapısında.

Öyleyse neden kötümser değilim? Değilim çünkü yirminci yüzyılın son yıllarında olup biten hiçbir şeyi, tarihin ya da başka bir şeyin sonu olarak görmüyorum. Bir epilog değil bu yüzyılda yaşadıklarımız. Bence daha çok bir prolog ile karşı karşıyayız. Bir şey bitmiyor, tam tersine bir şey başlıyor. Üstelik bu sefer zorla, ite kaka değil, özgür seçimle gelen ve insanoğlu daha iyi bir sistem bulana dek kalacak bir sistem söz konusu. Tarihin sonu gelmedi, tarih şimdi başlıyor diyorum sözün kısası. Sonra neden bilmem, gülümseyerek bir kapıyı aralıyorum ve ardıma bakmadan, cesur bir bebek gibi ilk adımımı atıyorum bu kirli ve güzel bahçeye. Adına uygarlık dediğimiz...

contrary, the major policy of our country and our governments have been, like one of my friends has said, to protect this society from the world by separating and abstracting our country from the rest of the world. "The history of the Turkish Republic has been the history of isolationism." We have had a political history that has made it almost impossible to differentiate between a civilized Europe and the Europe which has been the source of barbarity. As that same friend of mine has said, instead of confronting our own dictators and dealing with them, we have evolved into a society which is identical to them. This then is how civilization becomes even more difficult to achieve.

If you think that I am not very optimistic regarding my own country, I will reply that I have seen a man who was shot in the head, right in the middle of the road. Two chickens were picking at the brains that had spilled through the hole. This was a photograph that was taken during the 1990's in Europe. It is, indeed, an exhausted and weakened world that is crawling towards the door of the twenty-first century.

Why then am I not pessimistic?

I am not pessimistic because I haven't seen anything in the closing years of the twentieth century that heralds the end of our history, or the end of anything else. The events we have been living out at the end of the twentieth century are not an epilogue. I think that actually what we are seeing now is a prologue. Nothing is ending; rather, in fact, something is beginning. And what we are on the threshold of is not being forced upon us, but is rather a system which will come about through a free election of the people and which will be in effect until mankind finds a better one. In short I don't believe it is the end of history, but is, rather, the beginning of history. Then, I don't know why, I squeeze through the crack in the door with a smile on my face and take my first steps forward, like a brave baby not looking back, into this garden, both dirty yet beautiful. Towards this thing we call civilization.